

GenZ & Rap

Μια σχέση
αυθεντική όσο

και αντιφατική

Ιούνιος 2025

Κώστας Σαββόπουλος

Rapture

**ON
ETERON**

Ιούνιος 2025

**Eteron - Ινστιτούτο για την Έρευνα
και την Κοινωνική Αλλαγή**

Λεωκορίου 38 - 40, Αθήνα, 105 53

Visual Designer: Χαρά Μπαλάκα

**Το παρόν έργο αδειοδοτείται υπό τους όρους της
άδειας **Creative Commons Αναφορά Δημιουργού
- Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0
Διεθνές (CC BY-NC-ND 4.0)**. Για να δείτε ένα
αντίγραφο της άδειας αυτής επισκεφτείτε τον
[ιστότοπο](#).**

Σελ.	Περιεχόμενα
4 - 6	Εισαγωγή
7-12	1. Πόσο δημοφιλής είναι τελικά η Ραπ;
13-17	2. Γιατί ακούει ο κόσμος Ραπ;
18-22	3. Απλώς μια μουσική ή κάτι παραπάνω;
23-25	4. Δημόσια εικόνα και μετασχηματισμός της Ραπ σκηνής
26-28	5. Δημόσιος Λόγος και κοινωνικές ομάδες στη Ραπ
29-35	6. Συμπεράσματα
36-37	7. Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Η ραπ αποτελεί την τελευταία δεκαετία το πιο δημοφιλές μουσικό είδος, το οποίο σταθερά αυξάνει το κοινό του κάθε χρόνο, όπου για παράδειγμα το 1/4 όλων των ακροάσεων στη δημοφιλή πλατφόρμα Spotify οφείλεται μόνο σε ραπ καλλιτέχνες¹.

Η ιστορία της ραπ και της χιπ χοπ κουλτούρας ευρύτερα, είναι μεγάλη, πέρασε τα 50 δηλαδή. Η ραπ “ξεκινάει” (κατά κοινή ομολογία) το 1974 στις γειτονιές του Μπρονξ, από τον Τζαμαϊκανό djKoolHerc². Λίγο νωρίτερα από το 1974, εμφανίζεται στο Χάρλεμ η κολεκτίβα ποιητών/ριων TheLastPoets³, όπου απήγγειλαν ποίηση spokenword η οποία συνοδευόταν από μουσική. Σε ένα πρώτο επίπεδο νοήματος, οι LastPoets επηρέασαν αρκετά τις πρώτες γενιές ράπερ, κυρίως λόγω της έντονης αφροκεντρικής αναφοράς, της (τότε) νωπής μνήμης από τα κινήματα για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Οι πρώτες γενιές των ράπερ δηλαδή και της χιπ χοπ κουλτούρας, είχαν αρκετά έντονα πολιτικά και ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά.

Μέσα στις δεκαετίες η ραπ και η χιπ χοπ κουλτούρα επηρεάστηκαν αρκετά, από το ολοένα και μεταβαλλόμενο κοινωνικό τοπίο (τις οικονομικές και κοινωνικές μεταλλάξεις) την είσοδο των μεγάλων δισκογραφικών και εταιρειών και την σταδιακή εξαγορά τους και την τεχνολογική πρόοδο γύρω από την παραγωγή μουσικής (το sampling, το beatmaking, τις “πειραγμένες” φωνές). Η ραπ άλλαξε αρκετά, η μορφή της έχει πλέον αρκετά διαφορετικά χαρακτηριστικά, ωστόσο ταυτόχρονα, ως ένα βαθμό παραμένει και αρκετά κοντά στα αρχικά της περιεχόμενα.

Στην Ελλάδα, η ραπ εμφανίζεται την δεκαετία του ‘80 με διάφορους τρόπους, με πειρατικές και μη ραδιοφωνικές εκπομπές, με bootleg αντίτυπα από κυκλοφορίες του εξωτερικού, με την κουλτούρα του graffiti (ενός εκ των 4 στοιχείων του χιπ χοπ, δομικού συστατικού δηλαδή), τα φαρδιά κλπ. Εμφανίζεται λοιπόν μέσα στη δεκαετία του ‘80 και στην αρχή αφορά λίγο κόσμο, έχει χαρακτηριστικά ρεύματος υπο-κουλτούρας⁴, έχει συγκεκριμένο κώδικα επικοινωνίας, έχει συγκεκριμένη μορφολογία, έχει συγκεκριμένες πολιτισμικές αναφορές. Το ταξίδι που διένυσε η ραπ από τότε μέχρι τώρα είναι αρκετά μεγάλο και σίγουρα δεν φτάνει ο χώρος για να αναλυθεί εδώ με πολλές πληροφορίες.

1. <https://newsroom.spotify.com/2023-08-10/hip-hop-50-murals-new-york-atlanta-miami-los-angeles>.

2. <https://www.oldschoolhiphop.com/artists/deejays/kooldjherc.html>

3. <https://www.theguardian.com/music/2018/may/18/the-last-poets-the-hip-hop-forefathers-who-gave-black-america-its-voice>

4. Stuart&Jefferson (2006)

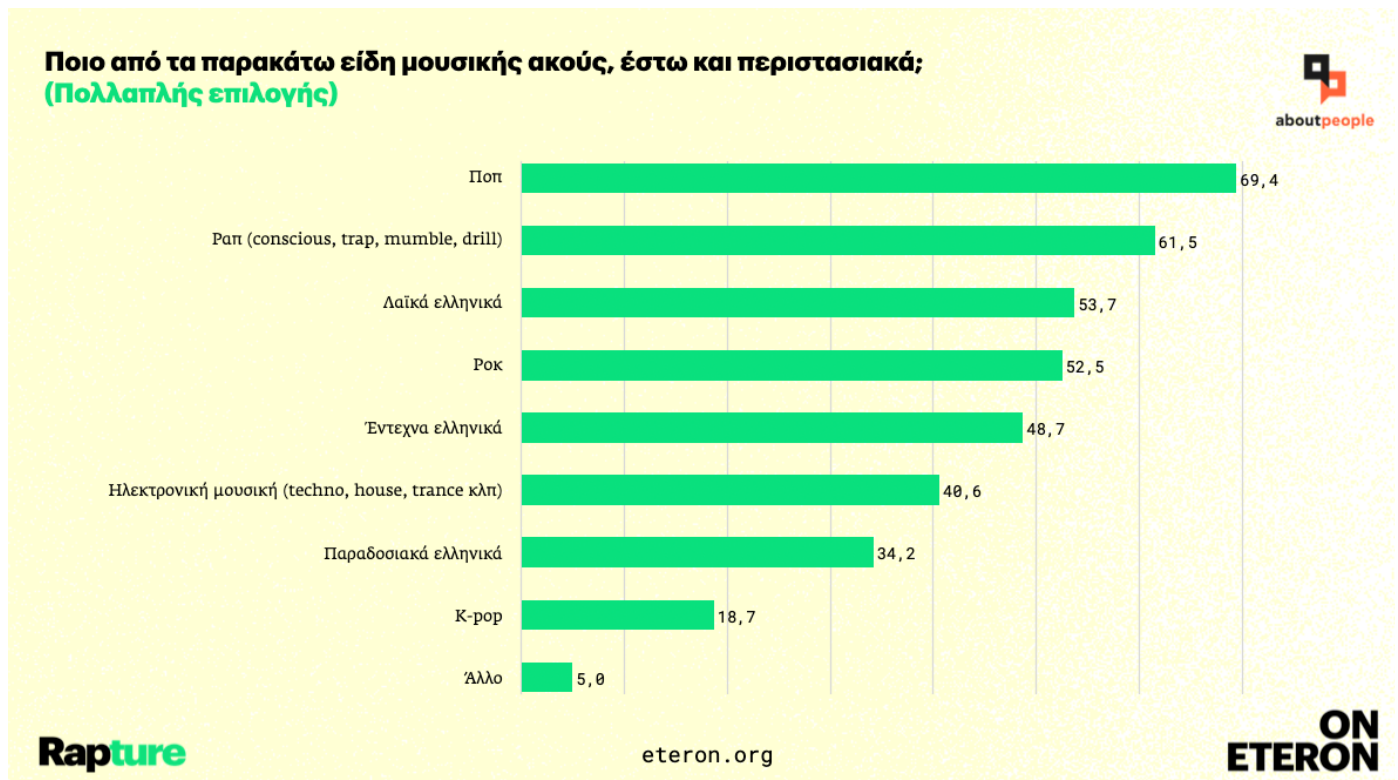
Η ένταση του ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, είναι κάτι αξιοσημείωτο. Την τελευταία δεκαετία, ολοένα και μεγαλύτερα κομμάτια της κοινωνίας, κυρίως τα πιο νεαρά σε ηλικίες, φαίνεται να αγκαλιάζουν τη ραπ και λόγω αυτή της δημοτικότητας, έχει αυξηθεί και ιδιαίτερα το ενδιαφέρον σε επίπεδο δημοσίου λόγου. Η ραπ με τα διάφορα παρακλάδια της (την trap, την conscious, την fem, την drill) φαίνεται πως απασχολεί ιδιαίτερα την κοινή γνώμη, σε σχέση κυρίως με την επίδραση της, το περιεχόμενο των στίχων και τον τρόπο που αντιλαμβάνεται την καθημερινότητα, την πολιτική, τα μέσα ενημέρωσης αλλά και μια σειρά κοινωνικών ζητημάτων και φαινομένων, όπως το φύλο, την σεξουαλικότητα, τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, το ζήτημα της παραβατικότητας ή της οπαδικής συμπεριφοράς.

1

**Πόσο δημοφιλής
είναι τελικά
η ραπ;**

Η ραπ καταγράφεται ως ένα από τα πλέον δημοφιλή μουσικά είδη μεταξύ της Gen Z στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από τα δεδομένα του ερωτηματολογίου. Συγκεκριμένα, το 61,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ακούει ραπ σε κάποια μορφή της (-conscious, trap, mumble, drill), ποσοστό που την καθιστά το δεύτερο πιο διαδεδομένο είδος μουσικής μετά την ποπ (69,4%).

Η ραπ ξεπερνά αισθητά άλλα είδη όπως τα λαϊκά ελληνικά (53,7%), το ροκ (52,5%) και τα έντεχνα (48,7%), ενώ η K-pop βρίσκεται χαμηλότερα με 18,7%.

Παρατηρούνται και κάποιες ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο: οι άνδρες εμφανίζουν μεγαλύτερη προτίμηση προς τη ραπ (66,9%) από ό,τι οι γυναίκες (57%) [πίνακας: φύλο]. Αντίστροφα, η ποπ φαίνεται να υπερισχύει στις προτιμήσεις των γυναικών (79,4%) έναντι των ανδρών (58,3%). Παρόμοιες διαφοροποιήσεις καταγράφονται και με βάση την εκπαιδευτική βαθμίδα: οι φοιτητές/φοιτήτριες εμφανίζουν ιδιαίτερη προτίμηση στη ραπ (70,3%), πολύ πάνω από το ποσοστό όσων έχουν σταματήσει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (58,1%).

	Επίπεδο Εκπαίδευσης				Εργασιακή Απασχόληση	
	Μέχρι Β/θμια εκπαίδευση	Μέχρι Γ/θμια εκπαίδευση	Φοιτητής-τρια	Άλλο*	Εργαζόμενος	Μη εργαζόμενος
Ποπ	62,9	74,7	68,0	53,3	72,7	64,2
Rap (conscious, trap, mumble, drill)	58,1	57,3	70,3	46,7	56,7	69,2
Λαϊκά ελληνικά	50,5	52,9	57,7	40,0	54,9	51,7
Ροκ	43,8	58,7	50,3	46,7	53,3	51,2
Έντεχνα ελληνικά	27,6	57,8	51,4	26,7	51,4	44,3
Ηλεκτρονική μουσική (techno, house, trance κλπ)	32,4	43,6	42,3	33,3	41,7	38,8
Παραδοσιακά ελληνικά	27,6	38,2	33,7	26,7	36,7	30,3
K-pop	19,0	20,0	17,1	13,3	17,6	20,4
Άλλο	8,6	3,1	4,6	13,3	5,6	4,0

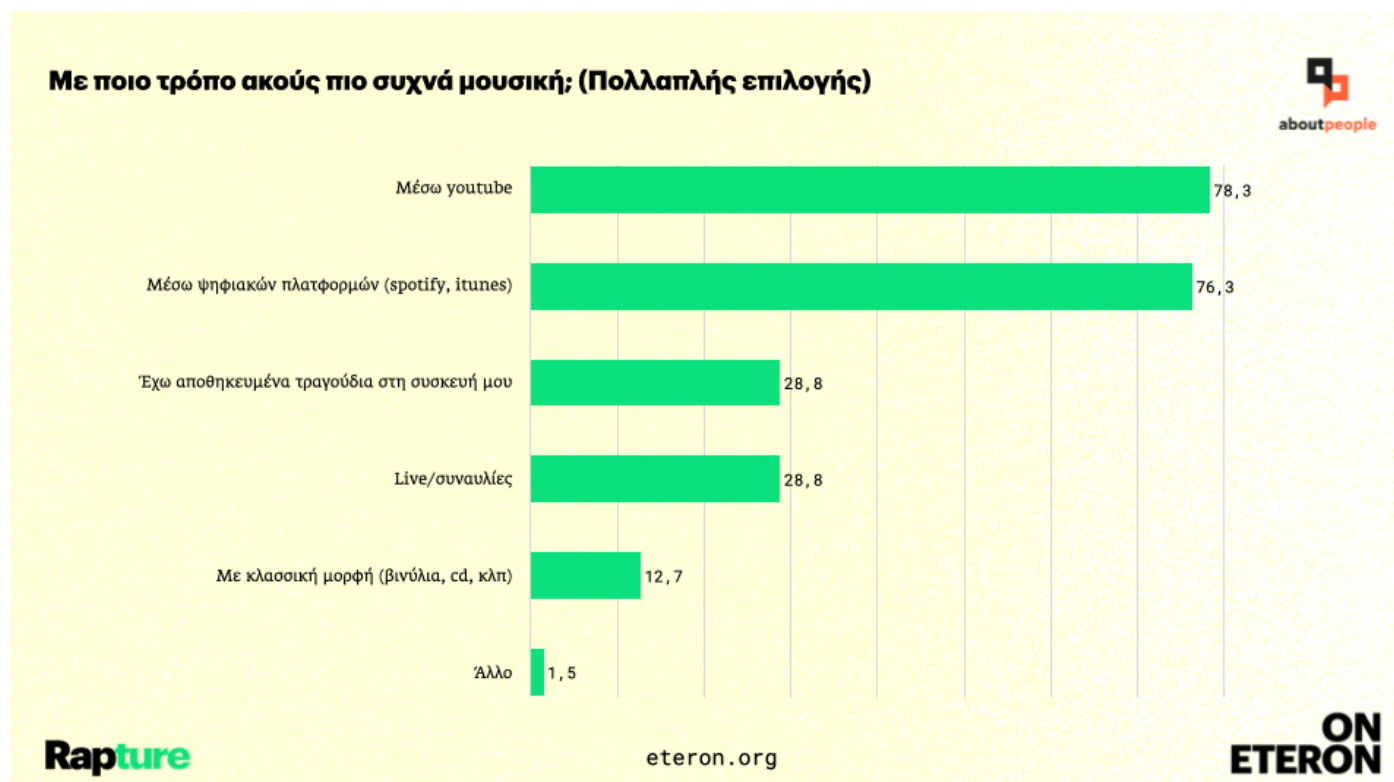
Rapture

eteron.org

ON
ETERON

Εξίσου υψηλό είναι το ποσοστό των μη εργαζομένων που ακούνε ραπ (69,2%), κάτι που ίσως υποδηλώνει τη συσχέτιση του είδους με μορφές κοινωνικής έκφρασης και αντίστασης από περιθωριοποιημένες ομάδες νέων, οι οποίες άλλωστε αποτελούν και το κοινό στο οποίο αναφέρεται αρκετά συχνά η ραπ σκηνή, μέσα από απευθείας λυρικές αναφορές, μέσα από τα σόσιαλ μίντια και σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί και τον χώρο από τον οποίο προέρχεται ένα μεγάλο κομμάτι των ράπερ.

Αναφορικά με τα μέσα ακρόασης, το YouTube κυριαρχεί ίσως όπως είναι αναμενόμενο με ποσοστό 78,3%, ακολουθούμενο με μικρή διαφορά από τις ψηφιακές πλατφόρμες όπως Spotify και iTunes (76,3%). Πιο παραδοσιακές μορφές (βινύλια, CD) συγκεντρώνουν μόλις το 12,7%.

Η επιλογή του YouTube είναι ελαφρώς υψηλότερη στους άνδρες και σε όσους διαμένουν εκτός Αττικής, ενώ η χρήση των ψηφιακών πλατφορμών (π.χ. Spotify) είναι πιο έντονη μεταξύ των χρηστών που δηλώνουν προτίμηση στο ραπ (82,8%) σε σχέση με άλλες μουσικές κατηγορίες (66%).

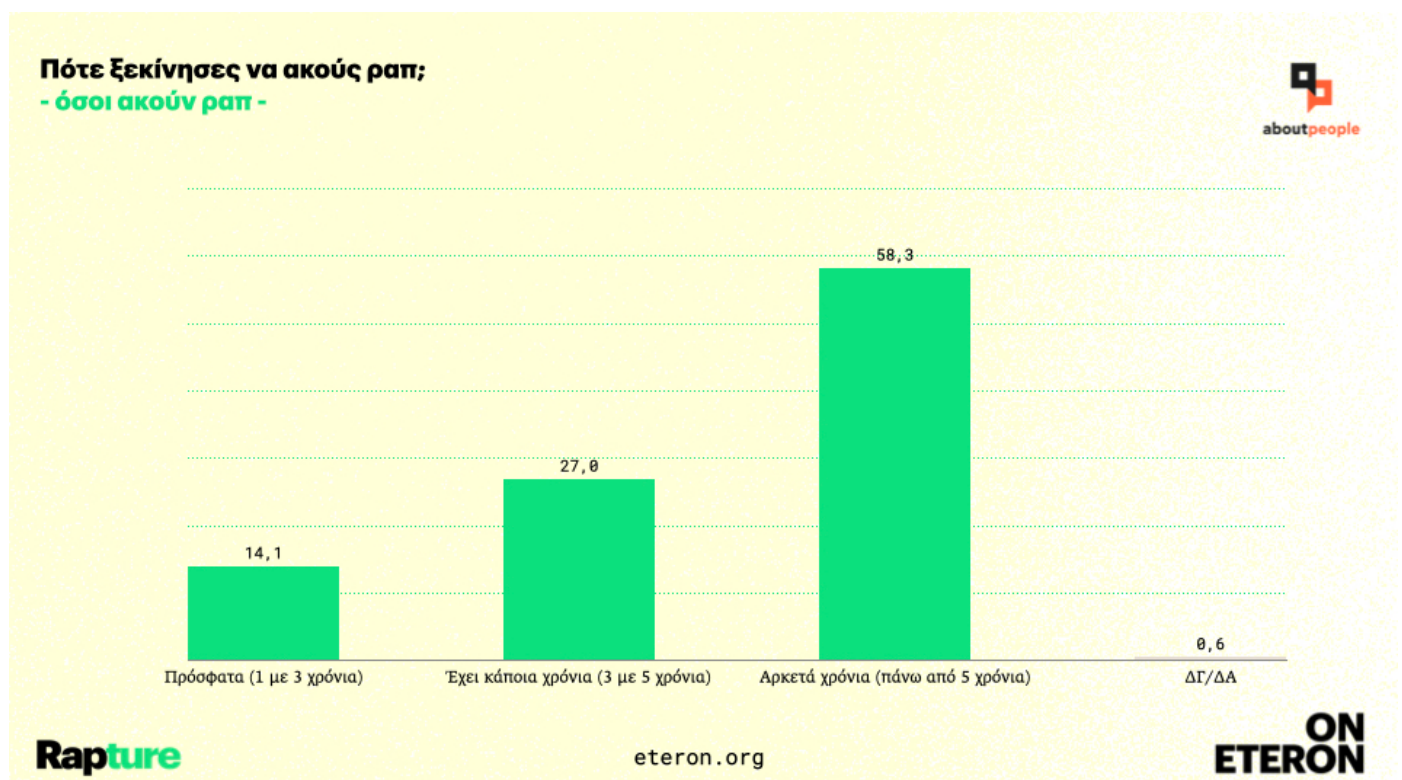
Με ποιο τρόπο ακούς πιο συχνά μουσική; (Πολλαπλής επιλογής)

	Φύλο		Περιοχή		Είδος μουσικής	
	Άνδρας	Γυναίκα	Αττική	Εκτός Αττικής	Ραπ	Άλλο είδος
Μέσω youtube	81,0	75,8	76,7	79,3	79,1	77,0
Μέσω ψηφιακών πλατφορμών (spotify, itunes)	78,1	74,7	78,6	74,8	82,8	66,0
Έχω αποθηκευμένα τραγούδια στη συσκευή μου	31,0	26,7	27,4	29,8	33,8	21,0
Live/συναυλίες	27,3	30,3	31,6	26,9	29,7	27,5
Με κλασσική μορφή (βινύλια, cd, κλπ)	11,6	13,4	12,6	12,8	10,3	16,5
Άλλο	0,4	2,5	2,3	1,0	1,3	2,0

Logos: aboutpeople

Αυτό φυσικά δεν έπρεπε να αποτελεί έκπληξη, καθώς στη ψηφιακή εποχή, η κύρια διάδραση της Gen Z (αλλά και των μικρότερων ηλικιών) λαμβάνει χώρα μέσα στα σόσιαλ μίντια και τις ψηφιακές πλατφόρμες. Η κοινωνικοποίηση και η κοινωνικότητα δηλαδή έχει μεταφερθεί από το άμεσα υλικό στο συγκροτημένα χαώδες ψηφιακό περιβάλλον. Ταυτόχρονα, η ίδια η παραγωγή της μουσικής πλέον, λαμβάνει χώρα σχεδόν αποκλειστικά στο ψηφιακό πεδίο, με τις αναλογικές κυκλοφορίες (δίσκοι, βινύλια, κλπ) να αποτελούν πράγμα αρκετά σπάνιο που όταν γίνεται, έχει τη μορφή μιας limited edition κυκλοφορίας, απευθύνεται δηλαδή σε ένα μικρό κομμάτι του κοινού.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η ραπ μουσική έχει μακροχρόνια παρουσία στις ζωές των νέων. Ποσοστό 58,3% των συμμετεχόντων δηλώνει ότι ακούει ραπ εδώ και πάνω από 5 χρόνια, με μικρότερα ποσοστά να την έχουν ανακαλύψει πιο πρόσφατα (1-3 χρόνια: 14,1%, 3-5 χρόνια: 27%).

Οι άνδρες, καθώς και οι εργαζόμενοι, τείνουν να έχουν μακροχρόνια σχέση με το είδος. Αντιθέτως, οι φοιτητές/τριες και οι γυναίκες δείχνουν να έχουν έρθει πιο πρόσφατα σε επαφή με το ραπ, κάτι που ενδεχομένως αποτυπώνει την αυξημένη εμπορική διείσδυση και τον μετασχηματισμό του είδους την τελευταία δεκαετία. Επιπρόσθετα, τα ποσοστά των γυναικών είναι πιθανό να συνδέονται και με την ανάδυση του φεμ ραπ ή φεμινιστικού ραπ, ή ευρύτερα με την μαζική εμφάνιση γυναικών ράπερ, γεγονός το οποίο εμφανίζεται αρκετά πιο έντονα και

συμπυκνωμένα από τα χρόνια της καραντίνας και έπειτα, δηλαδή την τελευταία πενταετία. Είναι, επίσης, πιθανό το κίνημα ΜεToo να έχει κάποια επίδραση ως προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς συμπίπτει χρονικά με τις απαντήσεις. Σε σχέση δε με το κίνημα ΜεToo το οποίο εκφράστηκε ως ένα βαθμό και μέσα στη ραπ σκηνή, η πλειοψηφία των ακροατών/ακροατριών δείχνει πως δεν είχε τόσο μεγάλη επαφή με τις καταγγελίες που έγιναν, παρόλο που σε γενικές γραμμές αφορούσαν σχετικά γνωστούς ράπερ. Εδώ ενδεχομένως εγείρονται και μερικά ζητήματα κατασκευής ενός echo chamber⁵, δηλαδή ένα κλειστό και αυτοαναφορικό κύκλωμα μέσα στο οποίο αναπαράγονται αυτά τα μηνύματα από τους ίδιους πομπούς προς τους ίδιους δέκτες χωρίς να κυκλοφορούν ευρύτερα. Τα μηνύματα δηλαδή έχουν μικρότερη επίδραση από αυτή που θεωρούμε πως έχουν.

Η ραπ μουσική ενσωματώνεται συνεπώς στην καθημερινότητα των νέων μέσω ευρείας πρόσβασης και τεχνολογικών πλατφορμών, διαμορφώνοντας όχι μόνο αισθητικές προτιμήσεις αλλά και κοινωνικές ταυτότητες. Το προφίλ του ακροατή είναι νεανικό και πλήρως εξοικειωμένο με το ψηφιακό περιβάλλον, το θεωρεί κομμάτι της καθημερινότητας του και προέκταση του Εαυτού. Ταυτόχρονα οι προτιμήσεις που αναγράφονται φαίνεται ότι συγκροτούν και κοινωνικές ταυτότητες με κάποιους τρόπους, οι οποίοι θα αναλυθούν καλύτερα στις επόμενες ενότητες. Ενδιαφέρον εδώ, σε σχέση με τις προτιμήσεις του κοινού, παρουσιάζει και το εξής: η συντριπτική πλειοψηφία (79.8%) έναντι του 18,7% διαχωρίζει την ραπ από την τραπ, τα αντιλαμβάνεται δηλαδή ως διαφορετικά μουσικά είδη. Σε επόμενη ερώτηση, στο τι δηλαδή είναι αυτό που τα διαφοροποιεί, το 49.2% απάντησε πως είναι ο στίχος, δηλαδή η τραπ εκφράζει στιχουργικά και νοηματικά κάτι τελείως διαφορετικό από αυτό που εκφράζει η ραπ. Μάλιστα, το 25.8% και το 23.1% αναφέρουν πως εντοπίζουν διαφορές και στο πρότυπο lifestyle αλλά και στον ήχο αντίστοιχα. Αυτό σημαίνει, πως η τραπ, παρά την κυριαρχία της και του newschool ήχου στη ραπ σκηνή στις Η.Π.Α, όπου λειτουργεί ως το κατεξοχήν παράδειγμα εξαγωγής ραπ μουσικής προς άλλες χώρες, στην Ελλάδα δεν έχει πετύχει εντελώς ως υπο-κατηγορία και αυτό που παραδοσιακά θεωρείται υπο-είδος της ραπ σε άλλες περιπτώσεις, εδώ αμφισβητείται έντονα.

5. Sunstein (2017)

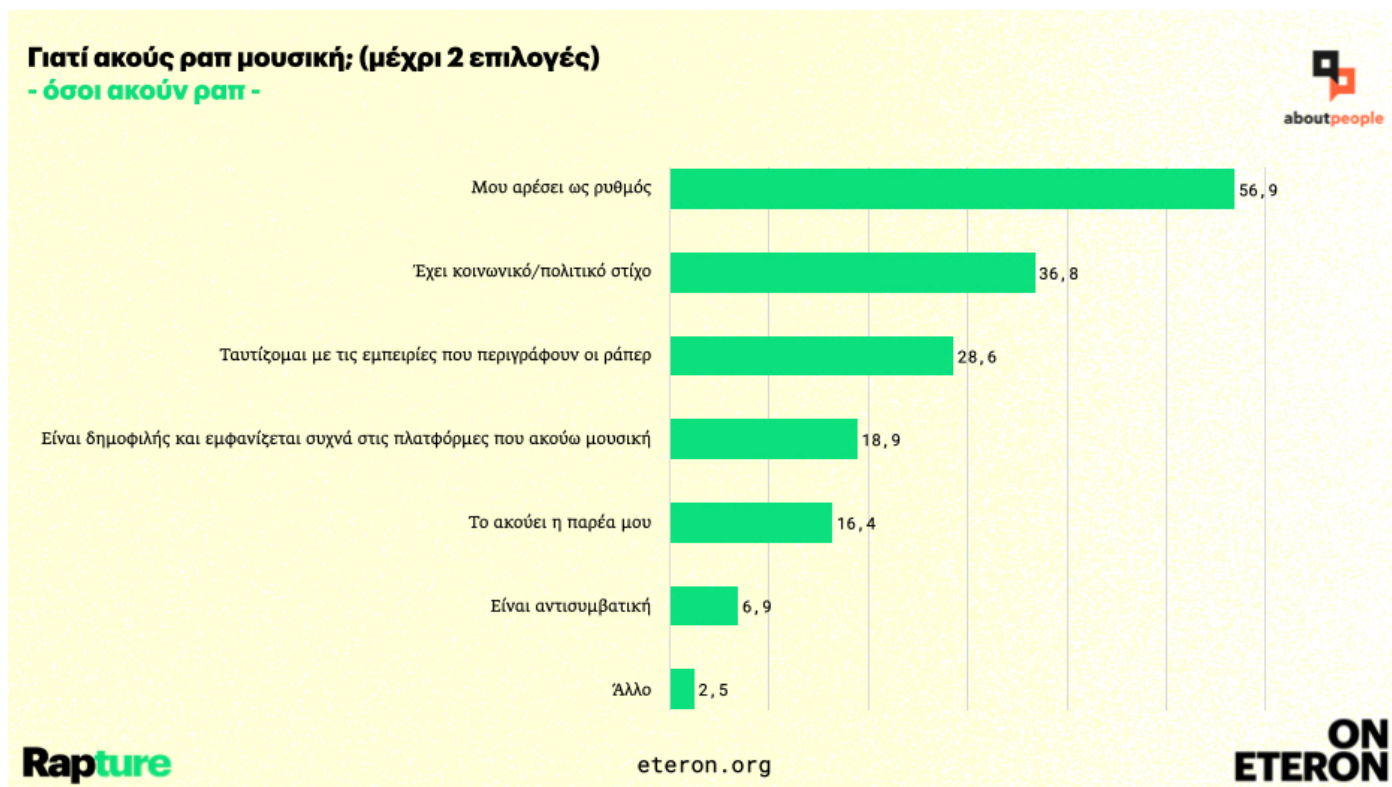
2

**Γιατί ακούει
ο κόσμος Ραπ;**

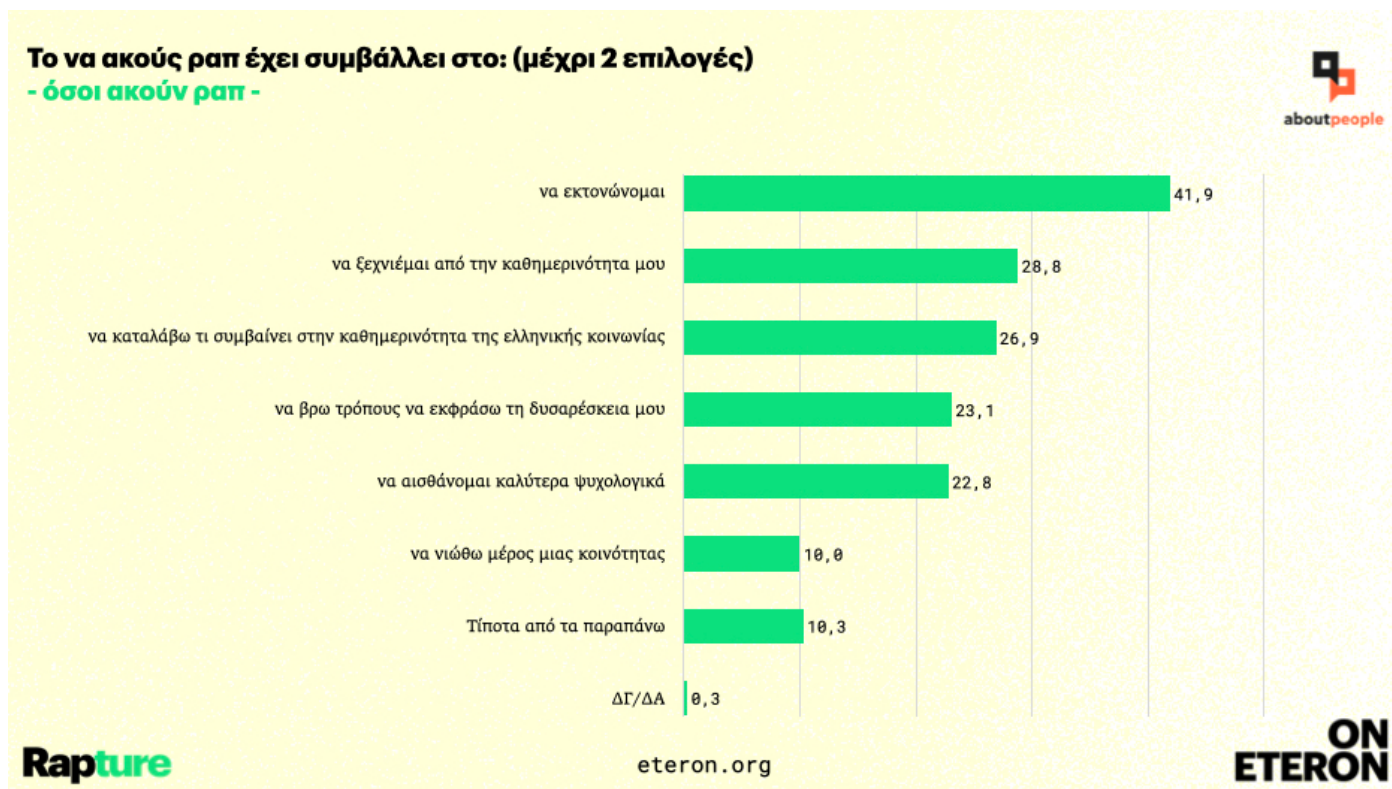
Η ελκυστικότητα της ραπ για τη Gen Z δεν περιορίζεται μόνο στον ήχο και τον ρυθμό, αλλά επεκτείνεται στις εμπειρίες, τις αξίες και τις συναισθηματικές ταυτίσεις που ενεργοποιεί. Σύμφωνα με τα δεδομένα, το 56,9% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι τους αρέσει η ραπ κυρίως λόγω του ρυθμού, ωστόσο το 36,8% αναγνωρίζει την παρουσία κοινωνικού και πολιτικού στίχου ως ουσιαστικό στοιχείο του είδους. Επιπλέον, 28,6% δηλώνει ότι ταυτίζεται με τις εμπειρίες που περιγράφουν οι ράπερ.

Αυτή η ταύτιση είναι εντονότερη μεταξύ των ατόμων με χαμηλότερη εκπαίδευση, αλλά και των μη εργαζομένων, ένα εύρημα που σε γενικές γραμμές ενισχύει την αντίληψη γύρω από την πιο εργατική/λαϊκή καταγωγή της ραπ και την πολυεπίπεδη σχέση της με το περιθώριο.

Η ραπ λειτουργεί ως μέσο εκτόνωσης για το 41,9% των συμμετεχόντων, ενώ το 28,8% δηλώνει ότι τη χρησιμοποιεί για να ξεφεύγει από την καθημερινότητα. Επίσης, ένα σεβαστό ποσοστό (26,9%) αναφέρει ότι η ραπ τους βοηθά να κατανοούν την ελληνική κοινωνική πραγματικότητα, ενώ σχεδόν το ίδιο ποσοστό (23,1%) τη συνδέει με την έκφραση δυσαρέσκειας.

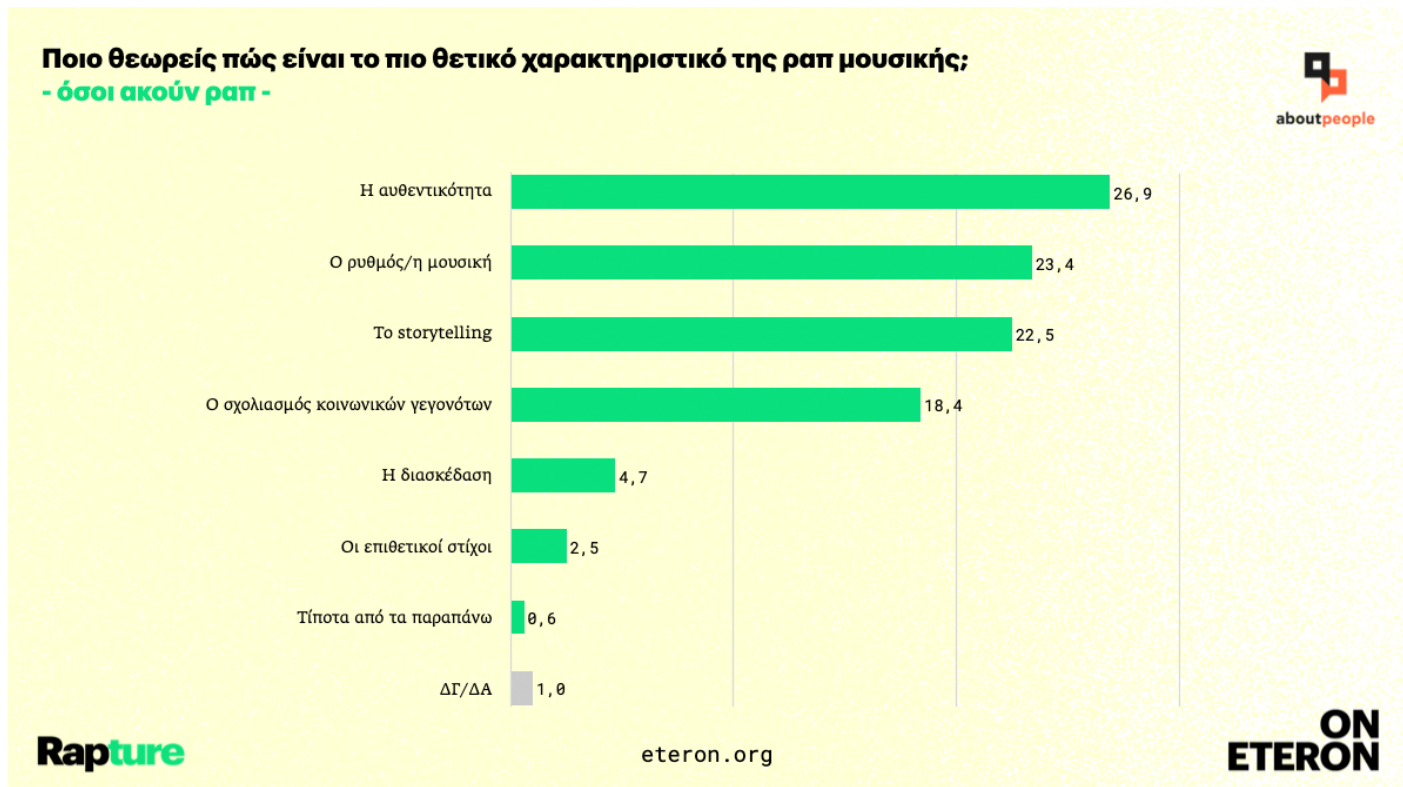
Εδώ διαφαίνεται καθαρά η δυνατότητα της ραπ να λειτουργεί ως φωνή —είτε πολιτικής είτε προσωπικής— των νέων, σε ένα πλαίσιο ευρύτερης κοινωνικής αναταραχής και ανασφάλειας. Ταυτόχρονα φαίνεται πως υπάρχει μια έντονη ανάγκη για το κοινό της ραπ να ξεφεύγει από μια καθημερινότητα που του προκαλεί δυσφορία. Αποζητά δηλαδή διάφορα παράθυρα για να κοιτάζει προς τα Έξω.

Όταν ερωτώνται για το τι είναι αυτό που τους ελκύει περισσότερο στη ραπ, οι απαντήσεις επιβεβαιώνουν την πολυπρισματική πρόσληψη του είδους: η αυθεντικότητα (26,9%), το storytelling (22,5%) και ο ρυθμός (23,4%) αναδεικνύονται ως βασικά χαρακτηριστικά, ενώ δευτερεύοντα είναι η διασκέδαση και οι επιθετικοί στίχοι.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι γυναίκες τείνουν να εκτιμούν περισσότερο τον κοινωνικό σχολιασμό και το storytelling, ενώ οι άνδρες δίνουν βαρύτητα στον ρυθμό και την αυθεντικότητα. Η αυθεντικότητα, αποτελεί και έναν από τους βασικούς θεματικούς πυλώνες της ραπ μουσικής, διαχρονικά. Σε πολλές περιπτώσεις δε, το κομμάτι της αυθεντικότητας, το rap authenticity⁶ αποτελεί και συνάλλαγμα, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο ο/η ράπερ που θα το κάνει πιο πετυχημένα, θα καταφέρει να αναρριχηθεί στη κορυφή των charts/ψηφιακών λιστών/πωλήσεων.

6. Foreman & Neil (2004)

Οι αξίες που οι ακροατές/τριες αναγνωρίζουν ή αποδίδουν στη ραπ είναι ενδεικτικές μιας γενιάς που παλινδρομεί ανάμεσα σε κριτική στάση και κατανόηση του κοινωνικού περιθωρίου. Έτσι, ενώ σημαντικό ποσοστό θεωρεί ότι η ραπ είναι υπέρ των αδύναμων (25%), αντιφασιστική (21,5%) ή υπέρ του περιθωρίου (20,6%), ένα άλλο τμήμα του δείγματος (19%) τη θεωρεί υποτιμητική για τις γυναίκες και (8%) ομοφοβική.

Τα αντίστοιχα ποσοστά για την τραπ ειδικότερα είναι εμφανώς αυξημένα, καθώς το 48,3% θεωρεί τους στίχους της τραπ υποτιμητικούς για τις γυναίκες και το 23,8% ομοφοβικούς. Το εύρος αυτών των ερμηνειών υποδεικνύει μια πολλαπλότητα αντιλήψεων, πιθανώς επηρεασμένη από τη συνύπαρξη ετερόκλητων υποειδών (conscious vs. trap), και καθιστά τη ραπ πεδίο έντονης πολιτισμικής διαπραγμάτευσης. Εξάλλου η ραπ, αποτελεί μια τεράστια μουσική ομπρέλα γεμάτη θεματικές αντιφάσεις, οι οποίες αντανακλούν και τις αντιφάσεις της ίδιας της κοινωνίας. Την ίδια στιγμή δηλαδή που ένας/μία ράπερ εκφράζει αντιφασιστικά μηνύματα μπορεί ταυτόχρονα σε έναν άλλο στίχο να εκφράζει σεξιστικές απόψεις ή να έχει αναφορές γύρω από τον εύκολο και γρήγορο πλουτισμό⁷ κλπ.

7. Morgan (2000)

Η ραπ φαίνεται να αποτελεί ένα πεδίο νοηματοδότησης και ταύτισης που δεν είναι μονοσήμαντο. Οι νέοι ακροατές την προσλαμβάνουν τόσο ως συναισθηματικό «καταφύγιο» όσο και ως μέσο πολιτικής αφύπνισης. Στην ουσία, δεν ακούν απλώς ραπ· χρησιμοποιούν τη ραπ για να αρθρώσουν, μερικές φορές σιωπηρά, τη θέση τους μέσα σε έναν κόσμο αβεβαιότητας, κρίσης και διαρκούς πολιτισμικής ρευστότητας. Αυτό σχετίζεται και με την δημοτικότητα της ραπ, η οποία την τελευταία δεκαετία έχει ανατιναχθεί, καθώς η τελευταία δεκαετία αποτελεί και το κατεξοχήν πεδίο αβεβαιότητας και πολλαπλών κρίσεων στην ελληνική κοινωνία.

3

**Απλώς μια
μουσική
ή κάτι παραπάνω;**

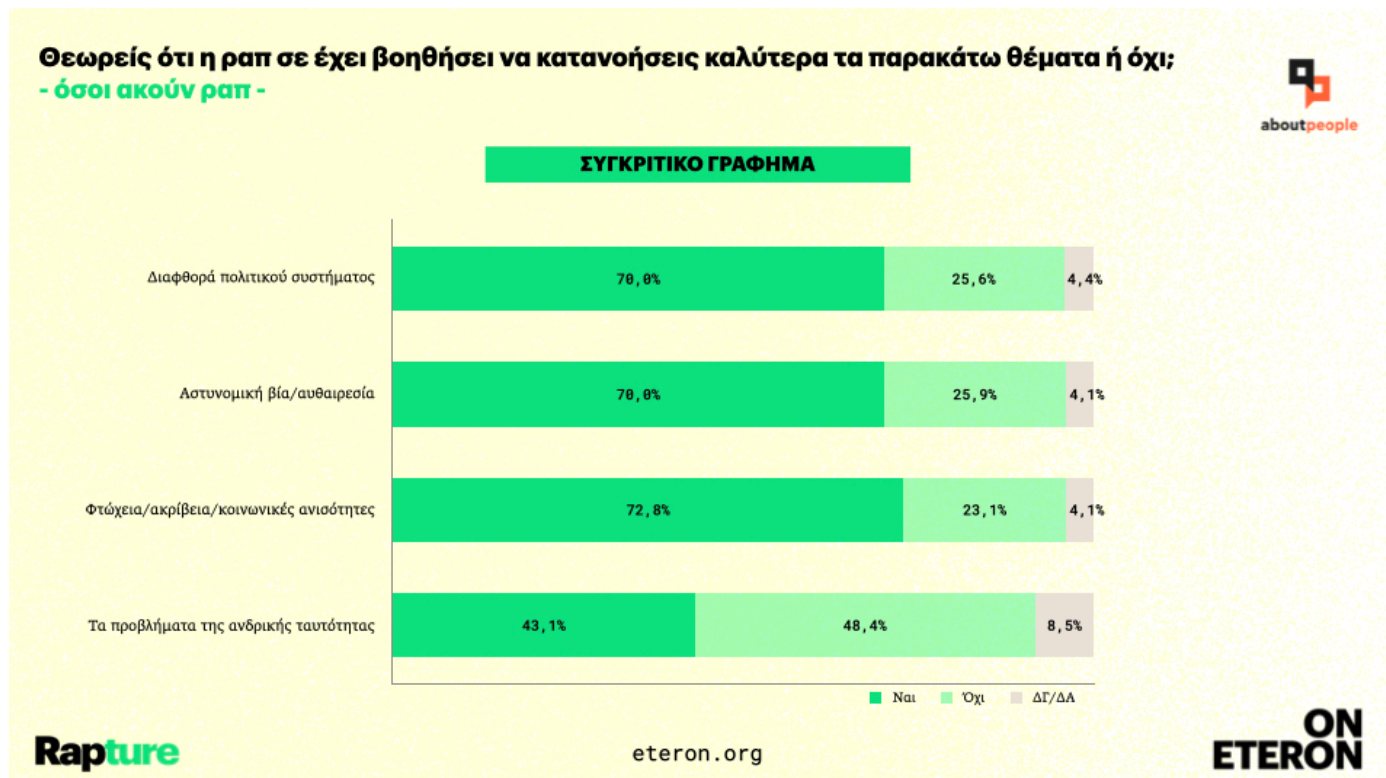
Η ραπ στην Ελλάδα, όπως αποτυπώνεται και στην έρευνα, δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως μουσικό είδος, αλλά και ως πολιτισμικό πεδίο που φέρει πολιτικά, κοινωνικά και ιδεολογικά φορτία, ίσως περισσότερο από άλλα είδη, λόγω της δημοτικότητας αλλά και λόγω της μορφής που βασίζεται πολύ έντονα στην παραγωγή λόγου, είναι δηλαδή περισσότερο κειμενικό είδος. Η συνύπαρξη διαφορετικών υποειδών, όπως το conscious rap και το trap, προκαλεί αντιφατικές προσλήψεις για το τι πρεσβεύει τελικά η ραπ στη συνείδηση των ακροατών/τριών.

Ένα σημαντικό εύρημα του ερωτηματολογίου αφορά τις αξίες και στάσεις που οι νέοι/ες αποδίδουν στους ράπερ. Το 25% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι οι ράπερ είναι «υπέρ των αδύναμων», το 21,5% τους βλέπει ως «αντιφασιστικούς», ενώ 20,6% αναγνωρίζει ότι «είναι υπέρ του περιθωρίου» [πίνακας: αποδιδόμενες αξίες στους ράπερ]. Αυτές οι θετικές αποδόσεις συνυπάρχουν όμως με πιο κριτικές αντιλήψεις ιδιαίτερα για την τραπ: 48,3% θεωρεί ότι οι στίχοι της τραπ είναι «υποτιμητικοί για τις γυναίκες», 21,3% τους χαρακτηρίζει «ομοφοβικούς» και 19,4% «ρατσιστικούς». Το 18,9% θεωρεί ότι «απενοχοποιούν τη χρήση ναρκωτικών». Η ραπ εμφανίζεται λοιπόν ως ένα αντιφατικό φαινόμενο: για άλλους αποτελεί χώρο κοινωνικής αντίστασης και για άλλους προέκταση της τοξικής αρρενωπότητας και του κοινωνικού κυνισμού. Αυτή η διπλή πρόσληψη επιβεβαιώνεται και από την αποτίμηση συγκεκριμένων θεματικών στους στίχους της ραπ. Οι «αναφορές στις γυναίκες» θεωρούνται αρνητικές από το 52,8% των συμμετεχόντων, ενώ αντίστοιχα αρνητική στάση καταγράφεται και για τις αναφορές στον «εύκολο πλουτισμό» (55,3%) και την «παρανομία» (57,2%) [πίνακας: στάση απέναντι σε ραπ θεματικές]. Οι αναφορές στο «πολιτικό σύστημα» κρίνονται θετικές από το 68,4%. Ως προς την αστυνομία οι στάσεις είναι μοιρασμένες, καθώς το 45,6% κρίνει αρνητικά τις αναφορές της ραπ στην αστυνομία και το 43,1% θετικά. Ωστόσο το 70% δηλώνει ότι η ραπ το έχει βοηθήσει να κατανοήσει καλύτερα το θέμα της αστυνομικής βίας. Εδώ εντοπίζεται μια έντονη αντίφαση, καθώς οι αναφορές που έχει κατά βάση η ραπ στην αστυνομία και στο πολιτικό σύστημα, συνήθως δεν είναι κολακευτικές. Το κοινό φαίνεται να στέκεται με μια αμφιθυμία απέναντι στο ζήτημα της αστυνομίας, καθώς προκύπτει μια αυξημένη ευαισθησία απέναντι στο ζήτημα της αστυνομικής βίας αλλά όχι τόσο σαφής στάση απέναντι στις γενικότερες αναφορές της ραπ στην αστυνομία που κατά κανόνα είναι επικριτικές. Ταυτόχρονα αξιολογείται θετικά η αναφορά στο πολιτικό σύστημα, όπου τις περισσότερες φορές γίνεται μνεία για το πόσο διεφθαρμένο είναι ή για το πόσες ανισότητες παράγει.

Φαίνεται λοιπόν ότι το κοινό είναι πρόθυμο κατά κάποιο τρόπο να αγκαλιάσει πολιτικά φορτισμένα μηνύματα, πάνω σε κάποια ευρύτερα ζητήματα (τον αποκλεισμό, την ανισότητα, τον

αντιφασισμό, την αστυνομική βία) αλλά σε κάποια άλλα, όπως η αστυνομία ως δομή και η οπαδική κουλτούρα είναι μοιρασμένο.

Πάνω από 70% των νέων δηλώνουν ότι η ραπ πρέπει να αναδεικνύει ζητήματα όπως «φτώχεια/ανισότητες» (72,8%), αλλά και τα «προβλήματα της ανδρικής ταυτότητας» (43,1%).

Το ποσοστό αυτό δείχνει ότι οι νέοι βλέπουν τη ραπ ως πιθανή γέφυρα κοινωνικής ευαισθητοποίησης, ιδιαίτερα σε ένα πλαίσιο όπου τα mainstream μέσα σπανίως δίνουν χώρο σε τέτοια ζητήματα.

Σε μια αντιστροφή του όρου που χρησιμοποίησε ο Chuck D (Rap music is black people's CNN) μπορούμε να υποστηρίξουμε πως η ραπ εκτός των άλλων, είναι και η ειδησεογραφία της νέα γενιάς.

Παράλληλα, το 39,1% εκφράζει την επιθυμία να δοθεί περισσότερος χώρος στις γυναίκες στη ραπ σκηνή, το 26.9% θα ήθελε οι ραπερ να είναι πιο ενεργοί σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα. Αντίστοιχα, ένα μικρότερο ποσοστό προτείνει την ανάγκη για ένα πιο φιλικό περιβάλλον προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα (10,6%).

Τι θα άλλαζες στη ραπ σκηνή αν μπορούσες; (μέχρι 2 επιλογές)**- όσοι ακούν ραπ -**

	Φύλο		Περιοχή	
	Ανδρας	Γυναίκα	Αττική	Εκτός Αττικής
Θα έδινα παραπάνω χώρο στις γυναίκες ράπερ	25,9	52,5	38,0	39,9
Θα ελάττωνα τις δημόσιες αντιπαραθέσεις στα σόσιαλ μίντια	38,3	22,8	34,3	27,9
Θα ήθελα οι ράπερ να είναι πιο ενεργοί για κοινωνικά/πολιτικά ζητήματα	27,8	25,9	27,0	26,8
Θα έκανα πιο φιλικό το χώρο για ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα	6,8	14,6	10,9	10,4
Θα έλεγα στους ράπερ να μη λένε τη γνώμη τους για πολιτικά/κοινωνικά ζητήματα	9,9	7,0	10,2	7,1
Δε θα άλλαζα κάτι	23,5	15,2	18,2	20,2
Δε με ενδιαφέρει να αλλάξω κάτι	14,2	10,1	10,9	13,1
ΔΓ/ΔΑ	3,1	0,6	1,5	2,2

Rapture

eteron.org

**ON
ETERON**

Οι απαντήσεις αυτές μαζί δείχνουν πως υπάρχει μια μικρή επιθυμία μετασχηματισμού της ραπ κουλτούρας προς πιο συμπεριληπτικά και πολιτικά ευαίσθητα μοντέλα έκφρασης, ωστόσο στη μεγάλη εικόνα τα ποσοστά αυτά παραμένουν μικρά, γεγονός που δείχνει πως η απόρριψη των άλλων σεξουαλικοτήτων και φύλων, πέρα από τα 2 κυρίαρχα και το δίπολο άντρας-γυναίκα, αποτελεί παγιωμένη αντίληψη. Η ομοφοβία, η τρανσοφοβία και γενικώς η πλήρης υιοθέτηση της κυρίαρχης αφήγησης γύρω από το φύλο και τη σεξουαλικότητα, είναι αρκετά εμφανή στη ραπ σκηνή.

Ένα μικρό ποσοστό απορρίπτει πλήρως την πολιτικοποίηση της ραπ: Το 8,4% δηλώνει ότι δεν θέλει οι ράπερ να εκφράζουν άποψη για κοινωνικά ή πολιτικά ζητήματα. Αυτή η μερίδα εκφράζει ίσως μια πιο ψυχαγωγική ή αισθητική προσέγγιση στη μουσική ή μια δυσπιστία απέναντι στους καλλιτέχνες ως «πολιτικά όντα».

Συνολικά, τα ευρήματα δείχνουν ότι η Gen Z αντιμετωπίζει τη ραπ περισσότερο ως πολιτικό πεδίο και λιγότερο ως ένα ακόμη μουσικό είδος, έστω κι αν δεν υπάρχει ενιαία ερμηνεία για το τι συνιστά «πολιτικό» ή «σωστό». Η αποδοχή και η απόρριψη συνυπάρχουν, αποτυπώνοντας μια κοινωνική πραγματικότητα γεμάτη αντιφάσεις και μεταβατικές ταυτότητες. Το βασικό ίσως που αναδύεται από τα υψηλά ποσοστά αναζήτησης κάποιας πολιτικής τοποθέτησης ή κάποιας κοινωνικής ταυτότητας μέσα από τη ραπ, είναι πως το κοινό φαίνεται να έχει απορρίψει ή

τουλάχιστον να είναι αρκετά σκεπτικό ως προς άλλες μεθόδους πολιτικοποίησης και ενασχόλησης με κοινωνικά ζητήματα, που είναι πιο παραδοσιακές. Φαίνεται δηλαδή πως απομακρύνεται από το πολιτικό σύστημα όπως αυτό είναι διαμορφωμένο και αναζητά εναλλακτικούς τρόπους και κώδικες πολιτικής επικοινωνίας.

4

Δημόσια εικόνα και μετασχηματισμός της Ραπ σκηνής

Η ραπ σκηνή στην Ελλάδα, όπως την προσλαμβάνει η Gen Z, βρίσκεται υπό μετάβαση. Οι νέοι/ες ακροατές/τριες δείχνουν να έχουν επίγνωση τόσο των δυνατοτήτων όσο και των προβλημάτων που εντοπίζουν στο δημόσιο προφίλ της ραπ και των δημιουργών της. Αυτή η επίγνωση δεν αναφέρεται μόνο σε ένα πράγμα, αλλά αφορά το περιεχόμενο, την εκφορά, την σχέση των δημιουργών με το δημόσιο λόγο αλλά και την συμμετοχή διάφορων κοινωνικών ομάδων στη ραπ σκηνή.

Καταρχάς, αξίζει να σημειωθεί ότι οι νέοι διαχωρίζουν σαφώς την πολιτισμική δυναμική του είδους από ορισμένες μορφές έκφρασης που θεωρούν προβληματικές, όπως η σεξιστική κουλτούρα και οι εξιδανικεύσεις του εύκολου πλουτισμού και της παρανομίας. Τα δεδομένα δείχνουν ότι υπάρχει έντονη κριτική, κυρίως από γυναίκες και από πιο πολιτικοποιημένα άτομα, απέναντι στα χαρακτηριστικά που έχουν συνδεθεί με την trap σκηνή, όπως ο σεξισμός ή ο άνευ όρων υλισμός.

Ωστόσο, η αντίθεση αυτή δεν οδηγεί απαραίτητα στην απόρριψη του είδους. Αντιθέτως, ένα σημαντικό μέρος του δείγματος εκφράζει επιθυμία για μετασχηματισμό της σκηνής κυρίως ως προς τη συμμετοχή των γυναικών και την επιθυμία οι ραπερ να είναι πιο ενεργοί κοινωνικά. Αυτά τα ποσοστά επιβεβαιώνουν μια τάση επαναπροσδιορισμού του χώρου, όχι απαραίτητα απόρριψής του, αλλά αναδιαμόρφωσής του με νέους όρους ισότητας και αντιπροσωπευτικότητας. Ταυτόχρονα, φανερώνουν και μια αντίθεση, γύρω από την κατανάλωση ενός προϊόντος στην ουσία, το οποίο τους απωθεί αλλά τους ελκύει την ίδια στιγμή.

Η δημόσια παρουσία των ράπερ αποτελεί ένα ακόμη κομβικό σημείο. Πολλοί συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι διαμάχες μεταξύ καλλιτεχνών, καθώς και οι δηλώσεις ή τα περιστατικά βίας, βλάπτουν την εικόνα του είδους. Παρόλο που δεν υπάρχει συγκεκριμένο ποσοστό για αυτό το ερώτημα, η τάση προκύπτει εμμέσως από τις απαντήσεις που ζητούν περισσότερη υπευθυνότητα και ένα πιο κοινωνικό προφίλ για τους ράπερ.

Η εικόνα των γυναικών στον χώρο είναι επίσης κρίσιμο ζήτημα. Η υποεκπροσώπηση των γυναικών, καθώς και η καταγραφή της ραπ ως "ανδροκρατούμενης" σκηνής, προκαλούν αντιδράσεις. Το αίτημα για περισσότερες γυναίκες ράπερ δεν αφορά μόνο την παρουσία αλλά και την αλλαγή των θεματικών — την εστίαση σε νέες εμπειρίες και αφηγήσεις, που δεν αναπαράγουν την κυρίαρχη ανδρική φωνή. Αυτή η ανάγκη προκύπτει ιδιαίτερα μέσα από το φύλο των δείγματος: οι γυναίκες ζητούν πιο θετικές και πολύπλευρες αναπαραστάσεις στη ραπ σκηνή.

Αξίζει να σημειωθεί και η στάση των συμμετεχόντων απέναντι στη δυνατότητα της ραπ να ενσωματώσει τη διαφορετικότητα. Το

10,6% δηλώνει ότι θα ήθελε ένα πιο φιλικό κλίμα για ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Παρόλο που το ποσοστό αυτό είναι αρκετά μικρότερο συγκριτικά με άλλα, αποτελεί σαφές δείγμα μιας μικρής ποσοτικά επιθυμίας για άνοιγμα της ραπ σκηνής σε πληθώρα ταυτοτήτων και εμπειριών.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι το κοινό της Gen Z δεν είναι ακριβώς παθητικός καταναλωτής. Ασκεί κριτική με ένα τρόπο, διατυπώνει κάποιες προσδοκίες, διεκδικεί διαφορετικές εκπροσωπήσεις. Το αίτημα για έναν πιο συνειδητοποιημένο, ισότιμο και κοινωνικά ευαίσθητο χώρο δείχνει ότι η ραπ παραμένει ανοιχτή σε μετασχηματισμούς. Όπως σε κάθε ζωντανό πολιτισμικό πεδίο, έτσι και εδώ, οι διεκδικήσεις, οι εντάσεις και οι συγκρούσεις συνιστούν μέρος μιας συλλογικής διαδικασίας που επιδιώκει να ανανοηματοδοτήσει τη θέση της ραπ στη σύγχρονη κοινωνία.

5

Δημόσιος Λόγος και Κοινωνικές Ομάδες στη Ραπ

Η σχέση της ραπ με ευάλωτες ή περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες αποτελεί έναν κρίσιμο δείκτη για το πώς η Gen Z αντιλαμβάνεται την ραπ ως κάτι παραπάνω από ένα μουσικό είδος, ένα πεδίο διεκδίκησης ή ένα πεδίο αντιπαράθεσης. Αν και η ραπ έχει ιστορικά προέλθει από κοινωνικά τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις (χωρίς αυτό να σημαίνει πως είναι ένα αυστηρά πολιτικό είδος), σήμερα φαίνεται πως η παρουσία τέτοιων ομάδων είτε στους στίχους είτε στο προσκήνιο είναι αντικείμενο διαφωνιών και αμφισβήτησης.

Σύμφωνα με τα ευρήματα, η ακρόαση ραπ από συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες όπως τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οι Ρομά είναι μεν περιορισμένη αλλά υπαρκτή: Συγκεκριμένα 67,8% δηλώνει ότι ακούει, ραπ από γυναίκες δημιουργούς, 42,2% από μετανάστες/στρίες β γενιάς, 34,7% από πρόσφυγες, 26,3% από Ρομά και 25,6% ΛΟΑΤΚΙ+ δημιουργούς.

Υπάρχουν χαμηλά ποσοστά στις απαντήσεις που αναφέρθηκαν, που ενδεχομένως να είναι πιο αυξημένα από άλλες περιόδους (Αν λάβουμε υπόψιν και το πόσο mainstream έχει γίνει η ραπ, άρα έχει αυξηθεί κατά πολύ και το κοινό της, πολύ περισσότερο από άλλες περιόδους που είχε περισσότερο conscious προφίλ) οπότε δεν κυριαρχεί γενικώς η απαισιοδοξία. Δηλαδή το κοινό δεν ακούει σε μαζική κλίμακα ραπ από όλες τις κοινωνικές ομάδες και δη τις λιγότερο προνομοιούχες και λιγότερο ορατές, ωστόσο υπάρχει μια αξιοπρόσεκτη μερίδα νέων που έχει πιο συμπεριληπτικά κριτήρια και επιθυμεί μια τέτοια κατεύθυνση. Ενδεχομένως όσο προχωράει και μεγαλώνει η σκηνή, να μεγαλώσουν μαζί της και αυτές οι εκπροσωπήσεις. Στη δεδομένη συγκυρία η πλειοψηφία της ραπ μουσικής παράγεται από κομμάτια της ελληνικής εργατικής ή λούμπεν εργατικής τάξης, χωρίς ένα ιδιαίτερα διαφορετικό φυλετικό ή έστω πολυεθνικό πλαίσιο. Αυτό σημαίνει πως και οι ταυτίσεις που παράγονται, θα κινούνται στο ίδιο επίπεδο.

Όταν οι συμμετέχοντες ερωτώνται για το τι θέλουν να αλλάξει στον ραπ χώρο, απαντήσεις όπως «περισσότερες γυναίκες ράπερ», «λιγότερος σεξισμός», «πιο κοινωνικό περιεχόμενο» επανέρχονται με συνέπεια. Αυτό φαίνεται στη σκηνή και σε σχέση με το πόσες γυναίκες ράπερ έχουν εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια, με την τελευταία πενταετία μόνο να έχει περισσότερες γυναίκες ράπερ, από όλες όλα τα προηγούμενα χρόνια της ραπ μαζί. Το κοινό αναγνωρίζει πως δεν υπάρχει ισότιμη μεταχείριση ή ίσες ευκαιρίες στη σκηνή για άντρες και γυναίκες. Ωστόσο, δεν υπάρχουν πολύ έντονες αναφορές σε εθνότητες ή εθνοτικές μειονότητες (όπως στην ραπ σκηνή άλλων χωρών), γεγονός που ενδεχομένως αποτυπώνει την τάση της ελληνικής ραπ να επικεντρώνεται περισσότερο σε ζητήματα φύλου, τάξης και ατομικής εμπειρίας, και λιγότερο σε διαπολιτισμικά ή πολυεθνικά πλαίσια.

Αναφορικά με τη εικόνα της ραπ στον δημόσιο λόγο, εκεί καταγράφεται μια αίσθηση παρεξήγησης. Παρότι δεν καταγράφεται συγκεκριμένο ποσοστό, ποιοτικά οι απαντήσεις εκφράζουν την άποψη ότι η ραπ δεν τυγχάνει θετικής υποδοχής από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και συχνά παρουσιάζεται ως προβληματική ή επικίνδυνη. Αυτό εντείνει το αίσθημα αδικίας και περιθωριοποίησης, που ενδέχεται να ενισχύει τον ρόλο της ραπ ως μέσο συλλογικής ταύτισης και αντίδρασης, κυρίως απέναντι σε ένα ενιαίο σώμα διεφθαρμένων μέσων ενημέρωσης ή διεφθαρμένου πολιτικού συστήματος.

Η γενικότερη εικόνα που προκύπτει είναι αυτή μιας σκηνης που ταλαντεύεται μεταξύ ένταξης και αποκλεισμού, ανάδειξης και παρεξήγησης. Η δημόσια παρουσία της ραπ σκηνης και η στάση απέναντι σε κοινωνικές ομάδες δεν είναι μονοσήμαντη: περνά μέσα από φίλτρα ηθικά, ιδεολογικά και πολιτισμικά, με αποτέλεσμα να υπάρχουν κενά, αντιφάσεις αλλά και δυνητικές δυνατότητες. Ενώ η πλειοψηφία των απαντήσεων αφορά στα πιο αισθητικά κομμάτια της ραπ (δηλαδή το ρυθμό, τη δυνατότητα για καθημερινό ξέσπασμα, την αυθεντικότητα) ταυτόχρονα αφουγκράζεται και τα πιο περιεχομενικά, δηλαδή το κοινωνικό πλαίσιο της ραπ, τις πολιτικές τοποθετήσεις των ράπερ και το conscious περιεχόμενο. Αυτά φαίνονται αντιφατικά και κατά πάσα πιθανότητα είναι, ωστόσο δείχνουν ότι η ραπ δεν γίνεται μόνο αντιληπτή με έναν τρόπο, αλλά με διαφορετικούς οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις αλληλοσυμπληρώνονται.

6

Συμπεράσματα

Η ραπ αποτελεί μάλλον αδιαμφισβήτητο το πιο πετυχημένο είδος μουσικά τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες όπως οι Η.Π.Α., η Βρετανία και η Γαλλία. Ακόμη και ένα μεγάλο κομμάτι αυτού που ονομάζουμε pop μουσική, έχει δανειστεί σε μεγάλο βαθμό τεχνοτροπίες και κομμάτια της αισθητικής της ραπ. Είτε μιλάμε για τα βίντεο κλιπ ροκ καλλιτεχνών όπου εμφανίζεται η σημειολογία της ραπ (τα βίντεο κλιπ της Μαρίνας Σάττι) είτε μιλάμε για την εμπλοκή ραπ καλλιτεχνών σε πιο pop ή λαϊκά μονοπάτια (η συνεργασία του ΛΕΞ με την Χάρις Αλεξίου ή του Light με τον Αργυρό) η ραπ έχει εδραιωθεί ως ο πιο ισχυρός πολιτισμικός μετασχηματιστής στην Ελλάδα. Συνδέεται με υποκουλτούρες μικρότερης έντασης ή με πιο ισχυρά πολιτισμικά είδη και παράγει διαφορετικά αποτελέσματα. Δεν αποτελεί πλέον μια υποκουλτούρα, κάτι που αφορά μια μειοψηφία με πολύ συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και συγκεκριμένους κώδικες επικοινωνίας, αλλά κάτι πάρα πολύ mainstream το οποίο ολοένα και διογκώνεται. Αυτή η μεγάλη δημοτικότητα αντικατοπτρίζεται και σε σε διαφορετικούς καλλιτέχνες, όπου δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη ομοιομορφία και κατανέμονται σε διάφορα περιεχομενικά πεδία εντός της ραπ (και της τραπ).

Η ραπ μουσική ιστορικά, προέρχεται από την μαύρη εργατική/ λούμπεν εργατική τάξη και σε μεγάλο βαθμό απηχεί τις ανησυχίες της. Όχι μόνο εκείνες που έχουν ένα έντονο κοινωνικό περιεχόμενο, δηλαδή είναι φυλετικά, ταξικά και πολιτικά φορτισμένες αλλά και τις πιο απλές όπως ο τρόπος διασκέδασης, η ανάγκη διασκέδασης, ο τρόπος διαφυγής από την φτώχεια (και η αντίστοιχη εξιδανίκευση αυτού του τρόπου) αλλά και οι ιστορίες καθημερινής βίας που μαστίζουν, αυτό που ονομάζουμε γκέττο, δηλαδή τους τόπους απ'όπου η ραπ ξεπήδησε. Αυτές οι ιστορίες βίας δεν αφορούν πράγματα τα οποία μας φαίνονται ιδεολογικά και ηθικά δίκαια, όπως η εναντίωση στην ρατσιστική βία ή τον συστημικό ρατσισμό, αλλά αφορούν και ιστορίες βίας στο ίδιο το εσωτερικό της κοινότητας⁸. Ιστορίες μισογυνισμού, σεξισμού, ομοφοβίας, επιβολής, εγκληματικότητας με όλα τα παρελκόμενα.

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε πως στην πραγματικότητα αυτές οι ιστορίες, με όσο άκομφο τρόπο και να εκφράζονται στην πραγματικότητα είναι ιστορίες αποτυχίας των θεσμών και του κράτους, είναι ιστορίες ταξικού, φυλετικού και έμφυλου άγχους⁹. Οι ράπερ και η ραπ μουσική, ιστορικά, τουλάχιστον ως μαύρη μουσική έχει ενσωματωμένο το φυλετικό και ταξικό άγχος, απέναντι στη λευκή ελίτ, με παρόμοιο τρόπο που το κοινό

8. Rose (1994)

9. Perry (2004)

της στην Ελλάδα (και οι έλληνες ράπερ φυσικά) έχει αυτό το άγχος, περισσότερο ταξικά προσανατολισμένο απέναντι στις ελίτ. Εδώ δηλαδή υπάρχει μια ενδιαφέρουσα σχέση καταγωγής ενός υπαρξιακού άγχους, από τη μια, με έντονα φυλετικά και ταξικά χαρακτηριστικά και από την άλλη με περισσότερο ταξικά χαρακτηριστικά.

Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές αν δει κανείς τις ηλικίες και τα προφίλ των συμμετεχόντων. Κοιτάνε στη ραπ όχι μόνο για να ικανοποιηθούν αισθητικά αλλά και για να λάβουν πληροφορίες για την καθημερινότητα (τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος, το ρόλο της αστυνομίας, το τι συνιστά παρανομία), αναζητούν δηλαδή πληροφορίες από τη ραπ οι οποίες θα έπρεπε να τους παρέχονται από αλλού.

Οι ιστορίες που αφηγείται κατά βάση η ραπ τροφοδοτούνται από την έλλειψη εκείνων των προνομίων και των μηχανισμών που εμείς οι υπόλοιποι, εκτός των ιστορικών γκέττο, τα θεωρούμε ως δεδομένα. Αυτό δεν σημαίνει πως οι ιστορίες που αφηγούνται οι ράπερ δεν υπόκεινται στους νόμους της ελεύθερης αγοράς, πως δηλαδή σταματούν με κάποιο τρόπο να είναι προϊόν επειδή είναι αυθεντικές ή αφιλτράριστες (σε σχέση με άλλα είδη τουλάχιστον) αλλά πως αυτή η ωμότητα και ο κυνισμός τους, αναπροσαρμόζεται σε ένα προϊόν, του οποίου η βασική λειτουργία είναι ακριβώς το γεγονός πως είναι αφιλτράριστο, αντιφατικό και πολλές φορές στρέφεται εναντίον εκείνων των μηχανισμών που προσπαθούν να το πακετάρουν και να το πουλήσουν.

Με άλλα λόγια, η τοξική αρρενωπότητα, όπως περιγράφεται και εμφανίζεται στο μεγαλύτερο κομμάτι της ραπ σκηνής, αποτελεί μια ταξική/έμφυλη συνάθροιση που συγκροτείται ως μηχανισμός υπαρξιακής άμυνας απέναντι στην επισφάλεια¹⁰. Όταν κάποιος αισθάνεται πως το μέλλον του απειλείται, επειδή προέρχεται από τις τάξεις οι οποίες δεν έχουν ισότιμη πρόσβαση σε προνόμια που καθιστούν μια ζωή “κανονική”, τότε υποχωρεί και οχυρώνεται πίσω από αυτό που θεωρεί ότι θα τον προστατέψει το σώμα του και τις συνδηλώσεις του, τις οποίες επιδεικνύει με κάθε ευκαιρία, ως προειδοποίηση απέναντι σε εκείνους που θα απειλήσουν την ενδεχόμενη κοινωνική του αναρρίχηση.

10. Oware (2018)

Ταυτόχρονα, η ραπ αποτελεί και μια τεράστια θεματική ομπρέλα. Είναι από τα λίγα μουσικά είδη που βασίζονται τόσο έντονα στον Λόγο και στην παραγωγή/κατασκευή του. Οι διάφοροι Λόγοι που συγκροτεί η ραπ είναι τόσοι όσοι και οι ράπερ που τους παράγουν. Πολλοί δηλαδή. Και αρκετά συχνά αντιφατικοί μεταξύ τους. Αυτό αποτυπώνεται σε μεγάλο βαθμό και στην έρευνα, δηλαδή το κοινό δεν ακούει ραπ αυστηρά επειδή έχει κοινωνικά μηνύματα και δεν απορρίπτει την τραπ λόγω των στίχων της. Αντίθετα απολαμβάνει αυτά τα είδη για μια σειρά από λόγους, που είναι και η θεματολογία, είναι και ο ρυθμός και είναι μάλλον και ως ένα βαθμό, το γεγονός πως η συμμετοχή σε αυτό το πολιτισμικό προϊόν αποτελούν και σε μεγάλο βαθμό μια απόρριψη του υπάρχοντος. Η ραπ δεν καταναλώνεται μόνο ως το μεγάλο Έξω, δηλαδή κάτι που αποσπά την προσοχή απλώς από την καθημερινότητα, αλλά αποτελεί η ίδια κοινωνικό γεγονός μεγάλης έκτασης. Συμμετέχει σε αυτήν ο κόσμος επειδή αισθάνεται πως αποκλείεται από τα υπόλοιπα. Αποκλείεται από τις κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες και αποκλείεται από ένα μέλλον το οποίο δεν μπορεί να του εγγυηθεί κανείς με καμιά βεβαιότητα.

Η ραπ δεν είναι κάτι μονολιθικό, κάτι μονοσήμαντο. Εμπεριέχει αρκετά νοήματα και επιτρέπει την συνύπαρξη ανθρώπων που για παράδειγμα ζητάνε μεγαλύτερη εκπροσώπηση ΛΟΑΤΚΙΑ++ υποκειμένων και γυναικών και ανθρώπων που δεν έχουν ιδιαίτερη εμπλοκή με ζητήματα φύλου ή εκπροσώπησης ή ακόμη περισσότερο σε πολλές περιπτώσεις ακούν και απολαμβάνουν στίχους που κατά κάποιο τρόπο στρέφονται ενάντια σε αυτά τα υποκείμενα, έχουν μισογύνικο ή σεξιστικό περιεχόμενο. Αυτή η ετερόκλητη συνύπαρξη δεν είναι κάτι νέο, αλλά είναι κάτι που υπάρχει στη ραπ σκηνή ιστορικά, από την εμφάνιση της μέχρι σήμερα¹¹.

Αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζει και το κομμάτι που αφορά στην λογοκρισία περιεχομένου. Ιδιαίτερα τώρα, που έχουν ανακινηθεί διάφορες διαδικασίες κατασταλτικές ως προς τον στίχο αρκετών ράπερ, που συνοδεύονται και από δημόσιες τοποθετήσεις καταδίκης είτε συνολικά της ραπ, είτε των υποειδών της (της τραπ κυρίως). Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται διάφοροι θεσμοί και θεσμικά πρόσωπα (όπως η Ελληνική Λύση, συνδικαλιστές αστυνομικοί και προσφάτως το Ε.Σ.Ρ.) την ραπ έρχεται να φανερώσει και κάτι ακόμη, το οποίο διαφαίνεται σε διάφορα σημεία της έρευνας, αλλά χρειάζεται μια πιο διεισδυτική ματιά.

11. Σαββόπουλος (2022)

Υπάρχει μια έντονη ταύτιση της εγκληματικότητας ή της παραβατικής συμπεριφοράς στους νέους με τη μουσική την οποία ακούν. Ακόμη περισσότερο, συγκροτείται ένα αρκετά επικίνδυνο επιχείρημα που λέει ότι η νεολαία επηρεάζεται με τέτοιο τρόπο από τη μουσική, όπου σιγά σιγά μετατρέπεται σε μια πιο βίαιη και πιο παράνομη εκδοχή του εαυτού, παρά το γεγονός, πως οι περισσότεροι άνθρωποι στην έρευνα απάντησαν πως ακούν κυρίως αυτή τη μουσική για να ξεδίνουν, επειδή έχει ωραίο ρυθμό ή και επειδή συμφωνούν με αρκετά από τα πολιτικά μηνύματα που εκφράζει. Εδώ υπάρχει μια αντίφαση. Δεν είναι άραγε κανείς/καμία από όσους/όσες ακούνε αυτή τη μουσική σε θέση να καταλάβει αυτή τη διαβρωτική επίδραση που έχει η ραπ επάνω τους; Η μήπως τελικά δεν είναι αυτό το ζήτημα εν προκειμένω; Δηλαδή όλοι και όλες γνωρίζουν πως κανένα μουσικό είδος δεν έχει τη δύναμη να μετασχηματίσει με τέτοιο τρόπο το υποκείμενο ώστε να αλλάξει τόσο ριζικά, συμπεριφορικά και σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα; Σε κάθε περίπτωση το κοινό φαίνεται πως αντιλαμβάνεται ότι ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζεται το ζήτημα της “διαφθοράς” της νεολαίας από τη ραπ αλλά και του ηθικού πανικού ευρύτερα, δεν είναι ο πλέον κατάλληλος με ένα 46% να πιστεύει ότι η κουβέντα γύρω από την ραπ που διεξάγεται στο δημόσιο λόγο, γίνεται με λάθος όρους. Σε ακολουθία του παραπάνω, ένα ποσοστό 43.1% θεωρεί για παράδειγμα πως οι ακατάλληλοι στίχοι μπορούν να αντικαθίστανται από ένα clean version στα ηχογραφημένα κομμάτια, πράγμα που σημαίνει ότι παρά το γεγονός ότι η συζήτηση γίνεται με λάθος όρους, αναγνωρίζεται και ένα προβληματικό, κάποιες φορές, περιεχόμενο.

Για ποιο λόγο επομένως συνεχίζει να υφίσταται αυτή η ταύτιση σε κομμάτια του δημοσίου λόγου, αυτή η σχέση αιτίου αιτιατού, όπου το μοναδικό πράγμα που έχει διαβρωτική επίδραση στους ανθρώπους στην ελληνική κοινωνία είναι η μουσική και τίποτε άλλο¹²; Η ιστορία λογοκρισίας της ραπ δεν είναι κάτι νέο στην ιστορία της μουσικής αλλά κάτι αρκετά συνηθισμένο. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα στο παρελθόν, όπως αυτό των N.W.A. και της απαγόρευσης που τους επιβλήθηκε από την αστυνομία του Ντητρόϊτ να τραγουδάνε στίχους επιθετικούς προς την Αστυνομία¹³. Ωστόσο κάθε φορά που έχει επιχειρηθεί να λογοκριθεί η ραπ με αυτό τον τρόπο, συνήθως, υπάρχουν έντονες φυλετικές ή ταξικές συνδηλώσεις από πίσω, η οποία αποκρύπτονται μέσω της απόπειρας να κατασκευαστεί ένα επικίνδυνο υποκείμενο με πολιτισμικές αναφορές αποκομμένα από συστημικά προβλήματα. Δημιουργείται ένα άκρως προβληματικό σχήμα, σύμφωνα με το οποίο η «επικίνδυνη» νεολαία είναι «επικίνδυνη» (αν είναι) επειδή έτσι μαθαίνει από τη μουσική που ακούει, σαν να μην υπάρχει κανένας άλλος παράγοντας που την επηρεάζει.

Καταληκτικά, ίσως τα πιο σημαντικά στοιχεία της έρευνας θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής :

1) Η ραπ στους άνδρες της GenZ αποτελεί το πιο δημοφιλές μουσικό είδος (και με μικρή διαφορά, αποτελεί σίγουρα μια μουσική προτίμηση ολόκληρης της GenZ). Η δημοτικότητα της στην Ελλάδα ακολουθεί φυσικά τις διεθνείς τάσεις Ταυτόχρονα είναι συντριπτική και η κυριαρχία των ψηφιακών μέσων (όπως οι ψηφιακές πλατφόρμες) και αντίστοιχα των ψηφιακών παρόχων. Η ραπ είναι παρούσα μέσα στην καθημερινότητα της GenZ με τρόπο σχεδόν κυρίαρχο.

2) Η ραπ ενώ αποτελεί ένα μουσικό είδος, δεν βρίσκεται ψηλά στις προτιμήσεις μόνο για αυτό το λόγο. Παρέχει μια διέξοδο στη GenZ που δεν φαίνεται να την προσφέρουν τα υπόλοιπα είδη ή τα υπόλοιπα πολιτισμικά ρεύματα. Αυτή η διέξοδος βλέπουμε να συνοδεύεται και από μια απώθηση του παραδοσιακού τρόπου συμμετοχής στο πολιτικό γίγνεσθαι. Δηλαδή η GenZ απορρίπτει το σαφώς ορισμένο πολιτικό μέσα από τη συμμετοχή στη ραπ κουλτούρα.

12. <https://www.lifo.gr/culture/music/trap-moysiki-kai-bia-mperdeyontas-ton-stiho-metin-pragmatikotita>

13. Rose (1994)

3) Το πολυπολιτισμικό πλαίσιο της ραπ, ιστορικά κυρίως, δεν αντανακλάται πλήρως. Έχουν γίνει βήματα γύρω από το άνοιγμα της σκηνής στις γυναίκες και κάποια, μικρότερα βήματα γύρω από άλλες κοινωνικές ομάδες (Ρομά, μετανάστες/τριες και πρόσφυγες) ενώ γύρω από άλλες κοινωνικές ομάδες (ΛΟΑΤΚΙΑ) φαίνεται πως υπάρχει ακόμη ζήτημα συμπερίληψης. Αυτά φυσικά είναι δυναμικά και μια άποψη είναι πως όσο περισσότερο ανοίγει η σκηνή τόσο περισσότερο θα αγκαλιάζονται και αυτά. Μένει να το δούμε.

4) Το μεγαλύτερο κομμάτι που ερωτήθηκε δεν θεωρεί πως η ραπ και η τραπ έχουν κάποια συγγένεια. Τα θεωρεί διαφορετικά είδη τόσο σε επίπεδο περιεχομένου αλλά και σε επίπεδο μορφής.

5) Όσο αντιφατικό και να φαίνεται με το σημείο 2, η GenZ φαίνεται πως στρέφεται στη ραπ όχι τόσο για να απορρίψει κάθε έννοια πολιτικοποίησης ή έκφρασης κοινωνικού προβληματισμού αλλά περισσότερο τους φορείς αυτής της έκφρασης. Υπάρχουν μεγάλα ποσοστά που προβληματίζονται για παράδειγμα γύρω από την φτώχεια που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία και στην ραπ βρίσκουν ότι εκφράζονται νοήματα και προβληματισμοί που είναι αρκετά κοντά σε αυτό. Αποζητούν δηλαδή την έκφραση μέσα από την μουσική ή καλύτερα, αποζητούν ένα πλαίσιο που να τους δείχνει κατανόηση απέναντι στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

6) Το πολιτικό σύστημα και η φτώχεια φαίνεται πως είναι οι μεγαλύτεροι προβληματισμοί της GenZ και ταυτόχρονα, αποτελούν και δύο βασικούς πυλώνες της θεματολογίας της ραπ, διαχρονικά. Αυτή η ταύτιση δεν είναι καθόλου τυχαία και οφείλει να προβληματίσει εκείνους που κοιτούν επικριτικά την ραπ και το κοινό της.

7

Βιβλιογραφία

Stuart Hall & Tony Jefferson, 2006, *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post – War Britain*, Routledge

Cass R. Sunstein, 2017, *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*, Princeton University Press

Murray Foreman, Mark Anthony Neil, 2004, *That's the Joint! : The Hip Hop Studies Reader*, Psychology Press

Joan Morgan, , 2000, *When Chickenheads Come Home to Roost : A hip-hop feminist breaks it down*, Simon and Schuster Paperbacks

Tricia Rose, 1994, *Black Noise: Rap Music and Black Culture in Contemporary America*, Western University Press

Imani Perry, 2004, *Prophets of the Hood : Politics and Poetics in Hip Hop*, Duke University Press

Matthew Oware, 2018, *Yeah I got Something to Say*, 2018, Springer International Publishing

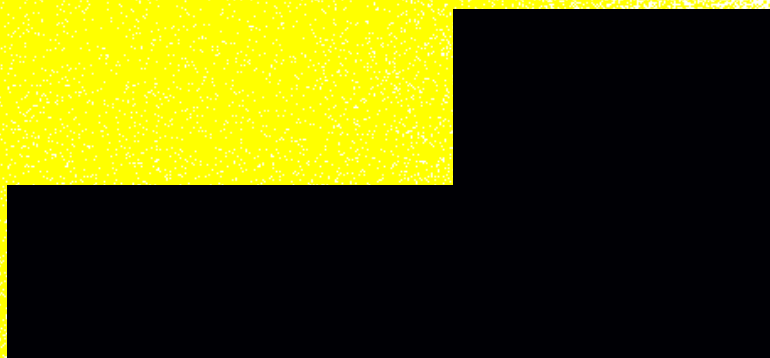
Σαββόπουλος Κώστας, 2022, *IstillLoveH.E.R.* : Τι μου έμαθε για τον σεξισμό και την αρρενωπότητα η ραπ, Red' N' Noir

Spotify. (2023, August 10). [Nearly a quarter of all streams on Spotify are hip-hop. Spotify's global editors reflect on the genre's growth.](#) [Spotify Newsroom.](#)

OldSchoolHipHop.com. (2010, January 7). [Kool Herc Biography.](#)

Bengal, R. (2018, May 18). [The Last Poets: The hip-hop forefathers who gave Black America its voice.](#) The Guardian.

Σαββόπουλος Κώστας, & Fatsis, Λάμπρος (2024, 16 Οκτώβρη). [Trap μουσική και βία: Μπερδεύοντας τον στίχο με την πραγματικότητα.](#) [LiFO.](#)

**ON
ETERON**